

ضرورت حفظ و احیای غیرقابل انکار بافت های تاریخی شیراز

بافت فرهنگی و تاریخی و مشکلات آن مهم ترین موضوعی بود که در دیدار دیروز شهردار و جمعی از مدیران شهرداری شیراز با نماینده ولی فقیه در استان فارس و امام جمعه شیراز مطرح شد.

به گزارش خبرنگاران گروه صنعت و تجارت گزارش خبر، مجتبی درودی عضو مرکز پژوهش های کتیبه شناسی و مدیر موزه تخت جمشید در این خصوص گفت: حفظ و صیانت از بافت های تاریخی استان فارس و شهر شیراز، یکی از ضرورت ها است. در این رابطه پیش از هر چیز می بایست با مفهوم بافت تاریخی آشنا باشیم. چه محوطه یا بناهایی را می توان بافت تاریخی برشمرد و تفاوت بافت تاریخی و بافت فرسوده چیست؟ در هنگام برخورد با چنین سؤالاتی پیش از هر چیز نگاه آکادمیک و کارشناسانه اهل فن است که می بایست ملاک قرار گیرد.

وی ادامه داد: بافت تاریخی، یک مجموعه درهم تنیده از مسائل کالبدی و مسائل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و به طور کلی همه مسائلی است که یک بافت شهری را تحت تأثیر قرار می دهد. طبیعتاً اگر دنبال ارزیابی جامع و منطقی و بدون شتابزدگی باشیم؛ لازم است ارزیابی بافت از منظرهای متفاوتی توسط افراد متخصص که آشنایی با بافت تاریخی دارند و به صورت ملموس با آن مواجه بوده اند؛ انجام شود.

آنچه که امروز به عنوان بافت تاریخی می بینیم یک نسبت جدی بین انسان، مکان و هویت انسان هایی که در آینده قرار است در این خطه زیست کنند برقرار کرده و از این منظر خیلی مهم است.

این فعال حوزه گردشگری با اشاره به شهرهایی که دارای بافت تاریخی هستند مانند یزد و اصفهان و مقایسه آن با شیراز افزود؛ وقتی از شیراز صحبت می کنیم باید گستره تاریخی وسیعی را در نظر آوریم که این شهر سپری کرده است. هر بخش از شیراز خود حکایت و داستانی جدا دارد. به عنوان مثال روزگاری شرق شیراز دروازه ورود به شهر شیراز بوده است و همان مسیر را که به سمت تخت ابونصر ادامه دهیم با تمدن بسیار کهنی مواجه می شویم که در میان شهرهای ایران بی نظیر است.

وی در همین راستا ادامه و گفت، تخت ابونصر با مستنداتی که ارائه داده است یک مکان با اهمیت از روزگار هخامنشی تا دوران اسلامی بوده اما امروزه هجوم هندسی آهن و سنگ و ساختمان تمامی این منطقه را در بر گرفته است. برم دلق امروزه بخشی از شیراز است که نقش برجسته های ساسانی آن خاص هستند اما آن مکان که روزگاری تفرجگاه شیرازیان هم بوده است امروزه در پیرامونش جاده های جدید و معدن احداث شده است. نکته اینجاست: اگر ما از منظر توریستی به این مکان توجه می کردیم بسیار درآمدزایی بیشتری نسبت به معدن داشت. این موضوع و محتوا را به تمامی مکانهای تاریخی شیراز و بافت کنونی آن می توان تعمیم داد.

مجموعه بافت تاریخی به عنوان یک اثر و یک کل یکپارچه حاصل تعامل تاریخی مردم شیراز با این جغرافیا است

درودی ادامه داد: مجموعه بافت تاریخی کنونی شیراز، به عنوان یک اثر و یک کل یکپارچه حاصل تعامل تاریخی مردم شیراز با این جغرافیا است و از این بابت یک اثر منحصر به فرد به حساب می آید.

وی کلان ترین مسئله بافت تاریخی شیراز را در ابتدا مهاجرت عنوان کرد و گفت: مهاجرت در بافت تاریخی شیراز در سه مرحله اتفاق افتاده و صدمه های بسیار زیادی به این بافت تاریخی و فرهنگی وارد کرده است.

این فعال حوزه گردشگری با اشاره به سابقه تاریخی تأثیر مهاجرت بر بافت تاریخی شیراز توضیح داد: در موج اولیه، مهاجرت از بافت تاریخی شیراز است. یعنی جمعیتی از ساکنین بافت در دوره پهلوی اول و دوم اقدام به مهاجرت از بافت تاریخی می کنند و سمت خیابان ها و بافت نوساز مثل خیابان سعدی، رودکی، اهلی، حائری و انوری و امثالهم می روند.

وی با اشاره به اینکه بافت های تاریخی که قرن های گذشته طراحی شده بودند این کارایی را نداشتند و پاسخگوی این میل جدید بشر برای همجواری جدی با ماشین نبوده و نیست، تصریح کرد: این مساله منحصر به بافت تاریخی شیراز نیست. همه کشورهای جهان این مساله را داشتند و تجربیات بسیار متنوعی طی این سال ها برای متخصصین برنامه ریزی شهر و طراحی شهری و مرمت گر ها به دست آمده که در بعضی نمونه ها بسیار موفق عمل کردند و شیراز لازم است از این تجربیات استفاده کند. البته این به شرطی است که ماهیت شهر تاریخی بودن خودش را انکار نکند و به آن وفادار باشد. پس یک بخشی از مساله اصلی و کلان ما در بافت تاریخی تمرکز بر این موضوع است.

وی با تأکید بر اینکه بافت تاریخی با استقرار جنگ زده ها هم به لحاظ کالبدی و هم به لحاظ فرهنگی صدمه دید؛ ادامه داد: به لحاظ فرهنگی ناگهان یک جمعیت غیربومی که فاصله آنها به لحاظ الگوهای رفتاری با شیرازی های ساکن بافت تاریخی زیاد بوده می آیند که باهم مشق همسایگی کنند. طبیعتاً چالش های زیادی به وجود می آید و انتظام ذهنی برای ساکنان شهر به کل از بین می رود.

این مقام مسئول خاطرنشان کرد: مفاهیم فرهنگی که طی قرن ها تعریف شده بوده و مناسبات رفتاری بین مردم را در این بافت سامان می داده و منجر به

تعیین حريم و فاصله‌ها و تنظيم رفتارهايشان بوده رنگ می‌بازد. نتیجه این می‌شود که بخشی از اهالی که ساکن بافت تاریخی بودند ناچاری می‌شوند از بافت فاصله بگیرند و خانه خود را به مهاجرین بدهند. یعنی ادامه مهاجرت از متن به حاشیه در این دوره هم اتفاق می‌افتد.

این پژوهشگر و مدیر موزه تخت جمشید، فرهنگ را عنصر سازنده هر جامعه انسانی است برشمرد و خاطرنشان کرد: وقتی که مفاهیم فرهنگی که مورد قبول و پذیرش همه افراد جامعه باشند، وجود نداشته باشد دیگر آنها جامعه نیستند در بهترین حالت یک جمعیت هستند دراین صورت ساماندهی اجتماعی بسیار سخت می‌شود. مجموع این اتفاق‌ها منجر به این می‌شود که بافت دیگر زایش گر نیست. فرهنگ شیرازی ها که تعریف کننده مناسبات رفتاری بین مردم شیراز با خودشان و مهمانان شان است روبه نابودی می‌رود. شهر از داخل درحال پوک شدن است.

در بافت تاریخی دچار کمبود تراکم جمعیت انسانی هستیم

وی تهدیدها و فرصت‌های بافت تاریخی برای شهر را دارای ابعاد مختلفی برشمرد و توضیح داد: مثل کالبد شهر یا زیست داخلی می‌توانند نمونه‌ای از این ابعاد باشند. به لحاظ ساختاری تهدید بافت تاریخی برای شهر احتمالاً آسیب پذیر بودن این ساختار در برابر حوادث غیر مترقبه مثل زلزله است که باید به آن توجه جدی کرد تا الان هم این توجه اتفاق نیفتاده است.

وی گفت: البته این را اگر در مقایسه با بافت‌های حاشیه‌ای ببینیم جزو تهدیدهای دسته سوم و چهارم به حساب می‌آید چون امروزه در بافت تاریخی دچار کمبود تراکم جمعیت انسانی هستیم.

او افزود: طی این سال‌ها شاهدیم که به مدد رسانه تلاش می‌شود این پهنه‌های شهری و بافت‌ها ناکارآمد و چالش خیز و مملو از مسائل اجتماعی جلوه داده شود. بافت‌هایی که خاستگاه یا گیرنده بزهکاران جامعه هستند. این تصویر در رسانه‌ها ارائه می‌شود نتیجه آن این است که افراد عادی اقبالی به خانه‌های تاریخی نخواهند داشت و از آن فاصله می‌گیرند.

وی بیان کرد: وقتی افکار عمومی نسبت به یک موضوعی واکنش منفی نشان می‌دهد در حوزه اقتصاد اینها ارزان می‌شود و در حوزه سیاستگذاری، دولت شهرداری و دیگر دستگاه‌های خدمات رسان خودشان را مقید و موظف به خدمات رسانی به بافت نمی‌دانند در حوزه زیست کاربران نیز اهالی محله مجبور می‌شوند از محله خود خارج شوند. چون هم امکانات کافی نیست و نیاز محلی‌ها تأمین نمی‌شود هم دید بقیه ساکنین شهر به این مناطق خوب نیست. ساکنان اصیل که می‌توانند به زیست سالم در بافت کمک کنند، خارج می‌شوند و دومینوی تخریب با شدت بیشتری دنبال می‌شود. پس در صدر عوامل تخریب دلایل اقتصادی است.

این پژوهشگر و استاد مدعو دانشگاه هنر شیراز، عنوان کرد: پس این پروسه تخریب که عامدانه توسط مجموعه‌ای از انسان‌ها شروع شده است؛ در نگاه اول با رویکرد اقتصادی در درجه دوم با رویکرد معضلات اجتماعی و در درجه سوم مباحث فنی و مهندسی صورت می‌گیرد و برای مرمت و احیای بافت؛ توجه به همه این رویکردها ضروری می‌نماید.